

УДК 81'49

**ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ:
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ІНТИМІЗАЦІЇ**

Категорія інтимізації – це багатоаспектний об'єкт сучасного мовознавства, статус якого до кінця не окреслено. Ця категорія насамперед пов'язана з категоріями відчуження і співучасті й актуалізується в дихотомії свій – чужий. Найважливішою передумовою інтимізації є порозуміння, співучасть мовців, ширше – успішна комунікація. Мовними засобами моделювання інтимізації, її маркерами є система фонетичних, лексичних, фразеологічних, морфологічних, синтаксичних та стилістичних одиниць, а також відповідні графічні знаки (графіми, пунктограми), що беруть участь у моделюванні текстів. Дослідження цієї категорії дає змогу виявити як індивідуально-авторські моделі, формули інтимізації, що мають місце в структурі певного дискурсивного простору, тексту, так і національні, специфічні моделі, що характерні для кожної лінгвокультури загалом.

Ключові слова: дискурсивний простір, дихотомії свій – чужий, категорія відчуження, категорія інтимізації, категорія співучасті, лінгвокультура.

В українському мовознавстві кінця ХХ – поч. ХХІ ст. категорія інтимізації особливо приваблює увагу дослідників, про що свідчить низка публікацій, зокрема кандидатських і докторських дисертацій, присвячених цій проблематиці. Розвідки українських мовознавців щодо розгляду зазначеної проблеми проєктуються переважно на матеріал англійської, французької чи російської мов, інколи актуалізовано порівняльно-зіставний підхід, що дає змогу виявити цікаві мовні (мовленнєві) факти, що вирізняють різні лінгвокультури, а це свідчить про актуальність виокремленої проблеми в сучасному мовознавстві. Однак наголосимо також, що насамперед, власне, українська мова має своєрідний арсенал засобів інтимізації, що переконливо доводять наукові праці, спроектовані на український художній текст (дискурс). Задекларована проблема стосується передусім теорії лінгвістики тексту, дискурсології, комунікативної лінгвістики.

Серед дослідників категорії інтимізації виокремимо таких сучасних українських учених, як Т. Анохіна, І. Горбач, С. Данилюк, Т. Декшна, С. Денисова, М. Карпенко, А. Корольова, А. Палійчук, Н. Футурист, О. Яскевич та ін., які розвинули й поглибили опис теорії зазначеної універсальної мовної категорії та проаналізували відповідні дискурсивні практики, що демонструють своєрідність моделювання інтимізації (Anohina 2006; Gorbach 2015; Danyliuk 2009; Dekshna 2013; Denysova 1991; Karpenko 1983; Korol'ova 2002; Kosmeda 2006 (2), 2016; Palijchuk 2009, 2011; Futuryst 2011; Yaskevych 1990).

Теоретичні положення спроектовано не лише на художні тексти, поетичний дискурс, але й на інтернет-мовлення, мову ЗМІ тощо.

Мета цієї наукової розвідки – подати окреслення статусу категорії інтимізації в сучасному науковому дискурсу.

Уважаємо, що інтимізацію, без сумніву, слід пов'язувати з проблемою репрезентації в мові національного характеру. У зв'язку зі сказаним доречно актуалізувати роздуми Д. Лихачова, що викладені в його праці «Заметки о русском» («Нотатки про російське»), у якій зокрема зазначено, що іноземців завжди дивує факт звертання в російському мовленні до незнайомих людей як до родичів. Таке саме явище спостерігаємо і в українському мовленні. Це, безумовно, вияв дружнього ставлення до незнайомих людей, що і є демонстрацією інтимізації. Але такий мовностилістичний прийом може знайти розуміння тільки в мовця, культурологічні погляди якого узгоджуються з менталітетом певної нації.

Отже, інтимізований текст може містити, безперечно, національно марковану систему інтимізованих звертань, що мотивуються ознакою відповідної лінгвокультури. Це повинен пам'ятати кожний комунікант, автор тексту, творець дискурсу, тобто той, хто продукує текст (дискурс), це повинен бачити, відчувати слухач / читач, тобто той, хто сприймає текст. Зазначене сприяє взаєморозумінню як обов'язковому чиннику моделювання інтимізації, яку насамперед розглядають як текстову (дискурсивну) категорію.

Важливим для розуміння процесу інтимізації є поняття мовної і комунікативної компетенції, комунікативної поведінки, комунікативно-прагматичної норми, що виявляються в процесі спілкування, змодельованого в тексті (дискурсі).

Доведено, що інтимізація послідовно простежується на тлі чинності дихотомії *свій – чужий*, оскільки орієнтація на *свого* і є основою моделювання стратегій і тактик інтимізації. Ця категорія протиставляється, як відомо, філософській категорії *відчуження*, що нейтралізує інтимізацію, ліквідує її.

Натомість найбільш пов'язана з категорією інтимізації, як переконують дослідники, лінгвофілософська категорія *співучасті*, що є важливим чинником у процесі моделювання ситуації інтимізації: це насамперед створення умов, вироблення в мовця (слухача / читача) прагнення до тривалого зацікавлення текстом (дискурсом), утілення в текст (дискурс) таких стратегій і тактик мовлення, які мотивують відповідне інтимізоване ставлення до текстового (дискурсивного) простору. Це може бути звернення до життєвого досвіду через відповідні асоціації, порівняння, уподібнення, фольклорні мовленнєві форми, розмовні

конструкції як випадкові, типові, спонтанні, характерні для національного дискурсивного простору, так і змодельовані зумисне, оказіональні.

Зазначену тезу проектуємо на образ національного читача, тип національної мовної особистості, тобто співучасників вербалізованих подій, що мисляться в підтексті дискурсивного простору і сприймають запропонований дискурс, оскільки їхнє світобачення, світовідчуття і світорозуміння є тотожними, оскільки мовець, зокрема й письменник і читач виявляються в єдиному національному текстовому (дискурсивному) просторі.

Аналізуючи поняття інтимізації, класики лінгвістики та корифеї сучасного мовознавства зауважують, що й до нині чіткої категоризації цей термін не отримав, про що свідчить уживання в значенні поняття інтимізації таких лінгвістичних понять, як *комунікативна форма, комунікативний прийом, комунікативний спосіб* (Г. Почепцов), *засоби вираження особи* (Р. Якобсон), *інтимізуючий прийом спілкування* (Н. Бадаєва), *мовленнєві засоби партитурності* (І. Білодід), *мовленнєві сигнали образу автора* (В. Виноградов, М. Брандер), *прихований ліризм* (Т. Булигіна), *прихована публіцистичність* (О. Швець), *авторська зверненість, адресованість* (Н. Арутюнова, В. Пестунова, О. Воробйова), *сигнали діалогічності* (Н. Сулименко), *художній діалог* (М. Бахтін), *суб'єктно-адресатні відносини* (Т. Радзівська), *художній інтеракт* (Т. ван Дейк, Н. Болотнова, Ю. Крістева, Г. Балмер, В. Брененштуль, І. Арнольд, З. Гетьман) тощо, які однак лише віддзеркалюють різні підходи до розуміння авторської розповідної манери в текстах.

Перераховані терміни не суперечать один одному, а лише вказують на різні аспекти процесу інтимізації, специфіку його моделювання, свідчать про складність явища, а їхнє використання в науковому дискурсі мотивується відповідними дослідницькими завданнями та підходами. Наголосимо, що послідовно власне термін *інтимізація* використовував в українському мовознавстві ще в сер. ХХ ст. Л. Булаховський.

Отже, категорія інтимізації – це мовна універсалія, дослідження якої дає змогу схарактеризувати як індивідуально-авторські моделі, формули інтимізації, що виявляються в структурі відповідного комунікативного простору, тексту, так і національні, специфічні моделі, що характерні для кожної лінгвокультури загалом. Але ця категорія, без сумніву, має і статус лінгвофілософської, психологічної, естетичної, лінгвокультурологічної, лінгвостилістичної, лінгвопрагматичної, комунікативної, структурно- і функційно-семантичної, що потребує відповідного дослідження з актуалізацією відповідних дослідницьких ракурсів.

Концепція *інтимізації* як універсального мовного явища, як відомо, народилася під впливом загальнокультурологічних та, власне, лінгвістичних ідей М. Бахтіна, Л. Булаховського, Д. Лихачова, Ю. Лотмана (Bahtin 1963; Bulakhovs'kyj 1977; Likhachev 2014; Lotman 1992).

Поняття інтимізації розглянуто в «Енциклопедичному словнику культури ХХ сторіччя» В. Руднева, де увага акцентується передусім на філософському аспекті сприйняття цього явища: його розуміння піднімається до трактування останнього як філософської теорії, порівн.: «Інтимізація – філософська теорія процесу сприйняття інформації, що репрезентує отримувача й джерело інформації як цілком різні за способом мислення і сприйняття довкілля типи свідомості. (...) Знання про іншу людину інтимізуються тоді, коли інший в очах отримувача інформації «розсреднюється», тобто стає не просто безликим джерелом, але і її рівноцінним виробником (...), коли інший стає не таким, як «інші», коли ми цінуємо не лише свою оцінку іншого, але і його оцінку себе та інших речей і об'єктів, що в цьому разі ніби уособлюються, отримують статус «подійності» (Rudn'ev 2001).

Автор наведеної концепції, петербурзький учений Борис Шифрін ось що пише з цього приводу: «Інтимізація – це певне перетворення світу, коли ставиться під питання його однаковість для всіх. Так само як певна маса викривлює простір і по-своєму змінює його геометрію, так наявність іншої людини, яка відповідно ставиться до життя, сприймає своє буття, повинна настільки перетворювати світ, що виникає відчуття розширення, коли стає незрозумілим, хто суб'єкт осягнення нового буття, хто інструмент цього осягнення, а хто – саме і є цим буттям» (Shyfrin 1989) (подібно до того, як це відбувається в міфі). Іншими словами, як у квантовій філософії Вернера Гейзенберга присутність експериментатора в експерименті впливає на наслідок експерименту, так у житті людини з'ява в його актуальному просторі іншої людини, «чужої свідомості», розподібно процес споживання інформації, що тепер буде враховувати цю нову з'яву свідомості, активно впливати на неї і підлягати її впливу. У процесі інтимізації беруть участь завжди «трое»: свідомість, що сприймає деоб'єктивований об'єкт сприйняття, і те, що він сприймає, дещо третє; це може бути споглядання квітки, читання книжки, заглядання у вікно – у дещо інше, ніж те, що бачить перша свідомість. Те, що спостерігає цей інший, як правило, невідоме, воно лише подає певні містичні сигнали того, що з цією іншою свідомістю відбувається дещо, можливо, надзвичайно важливе. Долучення до цього важливого іншого і є інтимізація (...) Інтимізація перетворює (...) річ у подію. Тому інтимізація протиставляється *відчуженню* (...), що, навпаки, перетворює подію в річ. Людина не може постійно перебувати в ситуації інтимізації, інакше вона втратить глузд (...). Інтимізація і протилежний їй механізм – об'єктивація – суть два механізми, що регулюють ціннісну шкалу в людській екзистенції і в культурному самопізнанні» (переклад авторки. – Т. К.) (Rudn'ev 2001 : 153-161).

У ракурсі наведеної теорії найважливішою передумовою інтимізації є порозуміння, співучасть мовців, ширше – успішна комунікація. Отже, вдале моделювання інтимізованої комунікації – запорука її успіху.

Поняття інтимізації тісно пов'язане з теорією М. Бахтіна щодо поліфонічності художнього тексту. Учений пропонує термін *діалогічне слово*, наголошуючи, що діалогічний підхід можна проектувати навіть на сприйняття окремого слова, якщо цю лексему сприймати як знак чужої позиції, чужої думки, як «чужий голос», тому діалогічні зв'язки можуть виявлятися навіть в одному слові, що можна розглядати як певний прихований чи згорнутий діалог.

Ідея діалогічності добре проектується на теорію інтимізації, оскільки мовлення стає інтимним лише за умови успішного діалогу автора і читача, комунікантів у дискурсивному просторі, зокрема й у просторі художнього тексту, насамперед тоді, коли читач розуміє думки письменника, коли вони йому близькі, він їх удає декодує, дешифрує, сприймає як добре йому зрозумілі.

Сприймаючи текст, кожен читач накладає, відповідно аплікує авторські думки, чужі думки на свої, погоджуючись з ними чи не погоджуючись, що порушує чинність інтимізації. Діалог автора з читачем – процес безперервний, тому й моделювати інтимізацію слід постійно задля комунікативного успіху. Для успішного вияву інтимізації між автором і читачем повинен існувати спільний простір думок, емоцій, чуття.

В українській довідковій лінгвістичній літературі, зокрема у відповідній статті енциклопедії «Українська мова», автором якої є С. Єрмоленко, наголошено: «Інтимізація мовлення (від лат. *intimus* – найглибший, внутрішній) – мовні засоби і прийоми, що передають настрій мовця, наближають автора до читача як до співрозмовника. І. м. охоплює одиниці всіх мовних рівнів. Засобами інтимізації виступають частки, займенники, здрібніло-пестливі форми слів, різні типи звертання, певні синтаксичні структури, наприклад, називний уявлення. Гол. джерела І. м. – народнорозмовна, народнопоетична мова. Л. Булаховській вважав українську мову найвиразнішою серед слов'янських мов щодо наявних в її системі засобів І. м. За допомогою структур інтимізації досягається різноманітність мовностилістичних колоритів, напр., лірично-інтимного, елеґійно-урочистого, епічно-розповідного, жартівливого тощо. Багата на прийоми та засоби інтимізації поезія Т. Шевченка (...) Суб'єктивізують художню оповідь звертання до читача й вибір ритмоінтонаційних структур спілкування. Характерний зразок І. м. – зачин роману «Лебедина зграя» В. Земляка. Прийоми І. м. застосовуються як у художньому стилі, так і в науково-популярному викладі, в ораторському мистецтві. Вони стилістично забарвлюють стиль індивідуальний» (Українська мова 2004 : 210)

Подібна інформація зафіксована й в одному з найновіших ґрунтовних, та авторитетних українських словників лінгвістичних термінів – «Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни» А. Загнітка (Див.: Kosmeda 2014) у спеціальній статті також зауважено, що інтимізацію створюють «мовні засоби і прийоми, які передають настрій мовця, наближають автора до читача як до співрозмовника», однак наголошується й на тому, що це категорія естетична, комунікативна: це «стилістичний прийом у художньому мовленні, коли автор прагне увійти у ближчий комунікативний контакт з читачем, робить його співрозмовником, звертається до нього, пояснюючи йому свої переконання, думки і запрошуючи стежити за оповіддю (...) Активізує оповідь, опис або переживання, активізує позитивне ставлення читача до особистості автора й до того, про що він пише» (Zahnitko 2012). Інтимізацію трактують і як «код індивідуальної манери письменника», хоч при цьому її також інтерпретують насамперед як «стилістичний прийом, за допомогою якого автор зашифрував художню інформацію у зв'язку з естетичним наміром відтворити ефект емоційно-інтелектуального спілкування з читачем» (Kogol'ova 2002 : 9)]. У наведеній дефініції наголошується на наявності відповідного коду інтимізації, який потрібно розуміти, тобто зуміти за потреби дешифрувати інформацію. Тільки за такої умови інтимізація актуалізує свою чинність.

А. Палійчук фокусує свою увагу на розумінні інтимізації як «вектора» мовленнєвої поведінки конкретного автора, що «реалізується у виборі системи продуманих адресатом поетапних мовленнєвих дій, що приводить до скорочення нарративної дистанції», відповідної комунікативної стратегії, наголошуючи, що «інтимізація – авторська комунікативна стратегія, яка створює ефект близькості, дружби та безпосереднього емоційно-інтелектуального спілкування автора з читачем. Реалізуючись у художньому наративі за допомогою низки комунікативних тактик, інтимізація також сприяє імітації усної розмови в тексті та викликає ілюзію дійсності, синхронності художньої комунікації» (Див.: Palijchuk 2011 : 132).

До системи художніх засобів вербалізації категорії інтимізації належать такі, що, по-перше, слугують більшому зближенню самого поета із зображуваним; по-друге, такі, що мають здатність відповідно збуджувати читача, щоб останній міг поділяти з автором його думки, відчуття й емоції, почуття, міг декодувати і сприймати секрети його творчої манери. Ці художні прийоми дають змогу краще увійти в коло настроїв, думок, інтенцій письменника, читачі ніби стають учасником живого процесу художнього вибору, від таланту письменника, його компетенції з урахуванням усіх її типів, усіх її складників, як-от: мовного, комунікативного, емоційного, культурного, паравербального та інших, що формують феномен мовної особистості, мовну свідомість індивідуума (Див. про це: Kosmeda 2012; Kosmeda 2015; Kosmeda 2016).

Дослідники слушно вказують, що під час моделювання інтимізації немаловажну роль відіграють не лише вербальні, але й невербальні (ширше – паравербальні), зокрема відповідні графічні знаки, адже словесний текст – це насамперед графічно фіксована мова. А. Левчук переконливо пише про вплив засобів графічного оформлення тексту на реалізацію комунікативної стратегії моделювання інтимізації, доводячи, що прийоми графічної образності приводять до виникнення в читача враження присутності, наочності

зображуваного й використовуються для втілення комунікативної тактики більш глибокої присутності читача в подієвому просторі, залучення адресата до дискурсивного простору (Levchuk 2015).

Серед типів текстів виокремлюють і так звані тексти візуальні. Для окреслення такого типу тексту слід урахувати графічне моделювання, оформлення словесного тексту, тобто графічний поділ, використання системи гарнітур шрифту, наочний матеріал ілюстративного характеру тощо. Автор візуального тексту прагне подати текст так, щоб він краще сприймався, сприяв більшому порозумінню автора й читача.

Загальновідомо, що найчастіше для передачі додаткового прагматичного смислу автори використовують традиційні засоби пунктуації або їхнє повторення. Як відомо, базові графічні прийоми не є самостійними і лише підсилюють такі засоби інтимізації, як риторичні питання та твердження і под., вони проміналізують еліптичні речення, авторські коментарі і т. п.

В українському мовознавстві на сьогодні є напрацювання щодо сприйняття звуко-букви, типів алфавіту, зокрема кирилиці й латиниці представниками різних лінгвокультур. В українському просторі здавна точилися так звані «азбучні війни», тобто велася боротьба за кирилицю проти заміни її на латиницю, хоч для відповідних завдань і використовується чеський варіант латиниці. На сьогодні вже однозначно доведено, що латиниця не спроможна відтворити фонетичну специфіку української мови, про що зокрема пишуть Т. Космеда (Kosmeda 2011; 2006 (1)), Л. Соболю (Sobol' 2012 (1); 2012 (2)) та інші дослідники, актуалізуючи думки видатних українських мовознавців минулого, насамперед І. Франка, М. Шашкевича, В. Сімовича та ін.

Отже, *інтимізація* насамперед є ефективним прийомом зближення автора з читачем у просторі художнього тексту, зближення комунікантів у дискурсивному просторі відповідного типу комунікації, моделювання стратегій і тактик цього зближення, налаштування на позитивний діалог, створення ефекту щирості, відвертої розмови, співучасті, взаєморозуміння, поваги, дружніх стосунків чи любові, що досягається широкою системою стилістичних засобів і прийомів – відповідних тропів і фігур, які омовлюють концепти *близький, рідний, свій, зрозумілий, потрібний, гарний, позитивний*, одиницями всіх мовних рівнів, починаючи від звуко-букви і закінчуючи синтаксичними одиницями та невербальними текстовими знаками. Їхня чинність застосовується для реалізації відповідного прагматичного ефекту спорідненості, дружнього, теплого ставлення і под.

Отже, мовними засобами моделювання інтимізації, її маркерами є система фонетичних, лексичних, фразеологічних, морфологічних, синтаксичних та стилістичних одиниць, а також відповідні графічні знаки (графема, пунктограми).

Зауважимо, що така важлива стилістико-прагматична категорія, як категорія інтимізації не розглядається в сучасних вишівських підручниках з «Лінгвістики тексту». Наприклад, нещодавно вийшов у світ модерний теоретичний підручник з «Лінгвістики тексту» авторства Ф. Бацевича та І. Кочан (2016), де в розділі «Структура тексту: категорійна організація» увага зосереджується на формально-структурних (зчеплення, інтегративність, прогресія, стагнація), семантичних (темпоральність, локативність), змістово-семантичних (людина, річ, подія, випадок, факт, оцінка) та прагматичних (точка зору, емпатія, модальність) категоріях, однак серед цієї низки параметризованих категорій не згадана категорія інтимізації.

Очевидно, слід більш докладно продумати класифікаційні параметри розподілу категорій, що мають вираження в тексті (дискурсі), як і збільшити їхній перелік, насамперед і за рахунок категорій інтимізації. Серед типів текстів необхідно виокремити й систему ітим-текстів та его-текстів, у яких зазначена категорія має особливий потенціал вияву, що вважаємо перспективною розробки актуалізованої в цій розвідці проблеми.

References

- Anohina, Tetiana. *Neverbal'ni ta verbal'ni zasoby eksterioryzatsiyi sylencial'nogo efektu v angломovnomu hudozhn'omu dyskursi*: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: specz. 10.02.01 «Ukrayins'ka mova». Ky'yiv, 2006. Print.
- Bahtin, Mikhail. *Problemy poetyky Dostoevskogo*. M.: Sovetskyj pysatel', 1963. Print.
- Bacevych, Florij. *Lingvistyka tekstu*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka, 2016. Print.
- Bulakhovs'kyj, Lev. *Movni zasoby intymizatsiyi v poeziyi Tarasa Shevchenka*. Źbrannyye trudy : v 5 t. – K. : Nauk. dumka, 1977. Print.
- Gorbach, Iryna. *Movni zasoby intymizatsiyi hudozhn'ogo francuz'kogo tekstu (Language Means of French Fiction Text Intimization)*. Suchasni doslidzhennya z lingvisty'ky', literaturoznavstva i mizhkul'turnoyi komunikatsiyi, Mater. II Mizhnar. nauk. konf. Ivano-Frankivs'k, (2015): 35–37. Print.
- Danylyuk, Sergij. *Vykorystannya grafichnyh zasobiv u tekstah elektronnoyi poshty (Use of Graphic Means in e-mail Texts)*. Naukovi zapys'ky'. Seriya : Filologiya. (2009): 216–219. Print.
- Dekshna, Tetiana. *Typologiya zasobiv intymizatsiyi v angломovnyh i ukrayinomovnyh reklamnyh tekstah* : avtoref. dy's. ... kand. filol. nauk : specz. 10.02.15 – zagal'ne movoznavstvo. Ky'yiv, 2013. 21 s. Print.
- Denysova, Svitlana. *Intymizatsiya i lingvisticheskie sredstva e'e vyrazheniia v russkoj hudozhestvennoj proze koncza XIX – nachala XX st.*: avtoref. dy's. ... kand. fy'lol. nauk: specz. 10.02.01 «Russky'j yazyk». K., 1991. Print.
- Zahnitko, Anatolii. *Slovyk suchasnoyi lingvistyky': ponyattya i terminy*: u 4 t. Donetsk: DonNU, (2012). T. 1.: 386–387. Print.
- Karpenko, Mikhail. *Tekstoobrazuiushhie i stileobrazuyushhie elementy v hudozhestvennoj rechi*. Russkoe yazykoznan'y'e (1983): 100–108. Print.

Korol'ova, Alla. *Typologiya naratyvnyh kodiv intymizatsiyi v hudozhn'omu teksti*. K.: Vydavnychyj centr KNLU, 2002. Print.

Korol'ova, Alla. *Lingvopoetychnyj i naratyvnyj kody intymizatsiyi v hudozhn'omu teksti (na materialy ukrajyns'koyi ta rosijns'koyi prozy drugoyi polovyny XIX – pershoyi polovyny XX stolit')*: avtoreferat dy's. ... d-ra filolog. nauk : 10.02.01, 10.02.02 / A. V. Korol'ova; Ky'yiv. nacz. un-t im. T. Shevchenka, In-t filologiyi. – K., 2003. – 35 s. Print.

Kosmeda, Tetiana and Gornyatko-Shumylovych, Anna. *Vasyl' Symonenko – «intymnyj poet»: idiosstyl'ovi zasoby modelyuvannya kategoriyi inty. Fenomen kreatyvnosti Vasyl'ya Symonenka: literaturoznavchyy ta lingvistychnyy aspekty*, za zag. red. prof. Tetiany Kosmedy : monografiya / Anna Gornyatko-Shumylovych, Tetyana Kosmeda. Poznan: UAM, (2016):137–224. Print.

Kosmeda, Tetiana. *Komunikatyvna kompetenciya I. Franka: mizhkul'turni, interpersonal'ni, rytorychni vymiry*. L'viv: PAIS, 2006. Print.

Kosmeda, Tetiana. *Movoznavcha nauka na sluzhbi u zhurnalistyky: Do pytannya pro vyvchennya kategoriyi intymizatsiyi (analiz naukovoyi rozvidky A. V. Korol'ovoyi)* (Linguistic Science at Service of Journalism: as to Question of Category of Intimization Research). *Uchenye zapy'sky` Tavry'ch. nacz. un-ta y'm. V. Y'. Vernadskogo, Nauch. zhurnal. Ser. «Filologiya». Symferopol'*, (2005). T. 18 (57): 69–73. Print.

Kosmeda, Tetiana. *Potencial suchasnoyi leksykografii i pragmalingvistyky v osmyslenni statusu konotatyvnyh grafem (Potential of Modern Lexicography and Pragmalinguistics in Understanding of Connotative Grapheme Status)*. *Slovo y' slovar'. Vocabulum et vocabularium: sb. nauch. tr. po leksykografii y' 12 / pod red. V. V. Duby'chy'nskogo y' T. Rojtera. Khar'kov: Vy'd-vo «Pidruchny'k NTU "HPI"»*, (2011): 123–127. Print.

Kosmeda, Tetiana. *Ego i Alter Ego Tarasa Shevchenka v komunikatyvnomu prostori shchodennykovogo dyskursu*. Drogoby'ch: Kolo, 2012. Print.

Kosmeda, Tetiana. *Zbagachennya ukrajyns'koyi lingvistychnoi terminologichnoi leksykografii*. Recz. na slovny'k: Zagnitko A. P. *Slovnny'k suchasnoyi lingvistyky`: ponyattya i terminy` / A. P. Zagnitko: u 4 t. Donets'k: DonNU, 2012 Lingvisty'chni studiyi* (2014): 194–198. Print.

Kosmeda, Tetiana and Osipova, Tetiana and Piddubna, Nataliya. *Stepan Rudans'kyj` : Fenomen modelyuvannya «zhy`vogo» movlennya ukrajynciv*. Kharkiv-Poznan`-Drogoby'ch: Kolo, 2015. Print.

Levchuk, Anna. *Zasoby grafichnogo oformlennya tekstu ta iih vplyv na intymizatsiyu (Means of Graphic Arrangement of Text and their Influence on Intimization)*. «Aktual'ni py'tannya inozemnoyi filologiyi. Naukovy zhurnal 2 (2015): 122–127. Print.

Likhachev, Dmytryj. *Zametky o russkom* [Elektronny'j resurs]. M.: «Azбука-Atty'kus», 2014. Rezhym dostupu: <http://likhachev.lfond.spb.ru/Articles/zam.htm> (12.06.2016).

Lotman, Yuriy. *Fenomen kul'tury*. Izbrannyye stat'i: v 3 t. Tally`nn: Aleksandra, 1992. T. 1. Print.

Palijchuk, Anna. *Grafichni zasoby intymizatsiyi v anglovovnomu hudozhn'omu dyskursi «Naukovyj visnyk Volyn. nacz. un-tu im. Lesi Ukrayinky`» 5 (2009):102–105. Print.*

Palijchuk, Anna. *Koefitsiyent efektyvnosti intymizatsiyi u komunikatyvnyh blokah tekstu Suchasni problemy` ta perspektyvy doslidzhennya romans'kyh ta germans'kyh mov i literatur : materialy` XI mizhvuz. konf. molody'h vcheny'h (26–27 sich. 2011 r.)*. Donets'k: DonNU, 2011: 132–134. Print.

Palijchuk, Anna. *Naratyvnyj kod intymizatsiyi (na materialy anglovovnogo xudozhn'ogo dyskursu) : dy`s. kand. filol. nauk : 10.02.04 – germans'ki movy*. Kharkiv, 2011. 253 s. Print.

Rudn'ev, Vadym. *Encyklopedycheskyj slovar kul'tury XX veka*. M.: «Agraf», 2001: 153–161. Print.

Sobol', Liliya. *Latyns'kyj alfavit yak naslidok mizhkul'turnoyi vzayemodii (Latin Alphabet as Consequence of Cultural Interaction)* «Mova. Kul'tura. Vzayemorozuminnya»: zb. nauk. pr., za nauk. red. T. A. Kosmedy`. Drogoby'ch, (2012): 73–81. Print.

Sobol', Liliya. *Litery` yak naslidok vzayemodiyi lingvokul'tur rizny'h narodiv: uzagal`nennya diahronichnogo analizu (Letters as Consequence of Interaction of Different Nations: Generalization of Diachronic Analysis)* «Visny'k Zhy'tomy'r. derzh. un-tu» 65 (2012): 210–213. Print.

Rusanivs'kyj, Vitalij and Taranenko, Oleksandr and Zyablyuk, Mykhailo. *Ukraiins'ka mova: Encyklopediia*. K.: Vyd-vo «Ukraiins'ka encyklopediia» im. M. P. Bazhana, 2004. Print.

Futuryst, Nadiya. *Lingvokul'turni osoblyvosti intymizatsiyi v anglijs'kyh ta ukraiins'kyh fol'klornyh tekstah (na materialy kazok pro tvary'n)* : avtoref. dy's ... kand. filol. nauk: 10.02.17. Ky'yiv, 2011. Print.

Shyfrin, Borys. *Intymizatsiia v kul'ture (Intimization in Culture)* 8. Daugava (Ryga). (1989): 88–94. Print.

Yaskevych, Olga. *Osobennosty ispol'zovaniia leksicheskikh sredstv intymizatsii v sovremennom anglijskom yazyke* : avtoref. dy's. na soy'sk. nauchn. stepeny` kand. fy'lol. nauk: specz. 10.02.04 «Germansky'e yazyky`» K., 1990. Print.

Надійшла до редакції 19 березня 2017 року.

PROBLEMS OF LINGUISTICS OF TEXT: INTERPRETATION OF INTIMIZATION CATEGORY

Tetiana Kosmeda

Ukrainian Studies Department, Institute of Russian and Ukrainian Philology, Poznan Adam Mickiewicz University (Poland)

Abstract

Background. The Ukrainian language possesses a peculiar set of the intimization means which are mainly revealed in the fiction text (discourse). The description of the intimization category – a problematic item of pragmalinguistics, theory of linguistics of text, discourse studies, communicative linguistics. At present this category hasn't got an exact definition, its status hasn't been characterized enough and the means of expression haven't been described either.

Purpose. The purpose of the research is to characterize the status of the intimization category based on the generalization of the elaborated theory in modern linguistics

Results. Intimization is an effective device of getting closer to a reader by the author in the fiction text space. It is an effective device to get closer by the communicators in a certain discourse space during a certain type of communication as well. It is the process of the strategies and tactics modelling of the above mentioned process of getting closer. It is the process of an inclination to a positive dialogue; the creation of the effect of sincerity, a sincere talk, participation, a mutual understanding, respect, friendly relations and love. All these items are achieved by means of the stylistic devices – certain tropes and figures which verbalize the concepts *close, native, understandable, necessary, beautiful, nice, positive*; the units of all language levels, beginning with a sound and letter and ending in the syntactic units and non-verbal text signs. These language units are used to realize a certain pragmatic effect of relationship, a friendly, warm attitude and etc.

Discussion. In modern linguistics the problem of defining of the classification parameters of the categories that have a correspondent expression in the text (discourse) has been actualized. There appeared the necessity to widen the list of categories taking into account the intimization category. The system of the intimate texts and ego-texts is necessary to be singled out among different types of texts. In the intimate texts and ego-texts the category of intimization has got a special potential of the expression.

Key words: text (discourse) space, dichotomy native – foreign, category of estrangement, category of intimization, category of participation, linguo-culture.

Vitae: Tetiana Kosmeda, Doctor of Philology, Professor (Ukraine), Ordinary Professor (Poland), Head of Ukrainian Studies Department, Institute of Russian and Ukrainian Philology, Poznan Adam Mickiewicz University (Poland); the sphere of scientific interests: functional lexicology, pragmalinguistics, linguistic axiology, communicative linguistics, linguo-conceptology, gender linguistics, phraseology, lexicography, contrastive study of Slavic languages, linguo-personology (the theory of a language personality).

Correspondence: tkosmeda@mail.com.

Наталія Ковалик

УДК 574:504.75:001.891

МЕТОДОЛОГІЯ ФРЕЙМОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ СУБДИСКУРСУ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Розглянуто методологію фреймового моделювання субдискурсу екології та природних ресурсів в англійській науковій концептосфері. Змодельовано та схарактеризовано цілісну структуру функціонування екологічних підсистем різного ієрархічного рівня. З'ясовано й описано механізм трансформації об'єктивної дійсності в систему структурованих знань у формі концептів.

Ключові слова: дискурс, субдискурс, антропоцентризм, екоцентризм, еколінгвістика, фрейм, об'єктивна дійсність, мовна картина світу, концептуальна картина світу.

Аналізування дискурсу в розрізі когнітивно-дискурсивної парадигми – один із найактуальніших предметів дослідження сучасної лінгвістики. Зарубіжні та вітчизняні мовознавці активно працюють над вивченням різних видів дискурсу. Згадаймо роботи В. Карасика, О. Михайлової, Т. А. ван Дейка, П. Серіо, А. Кібріка, М. Макарова, Л. Безуглої, В. Бурбело, В. Чернявської, К. Гайленда, Ф. Гроссманна, Ф. Рінк та інших. Науковці ґрунтовно досліджують науковий, політичний, юридичний, релігійний та біблійний, філософський, історичний, рекламний, медичний тощо дискурси. Екологічному дискурсові також присвячено чимало розвідок, але загальні його характеристики вивчені мало. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження, адже сьогодні вкрай важливо створити цілісне уявлення про структуру і функціонування екологічних систем різного ієрархічного рівня; формувати сучасний науковий екологічний світогляд, уміння і навички аналізування; визначати екологічну та економічну ефективність впровадження природоохоронних заходів.

Багатоаспектність екологічної проблематики, її складність актуалізує різноманітність підходів до її аналізування, широкий спектр теоретичних рефлексій, форм і способів її осмислення, пошуку шляхів розв'язання проблем, пов'язаних із природоохоронною діяльністю, принципами побудови стратегічних програм і практичних проєктів, щоб подолати розбіжності в системі “людина – природа – суспільство”. Такий підхід корелює з основними й загально визначеними принципами когнітивно-дискурсивної парадигми –